

**«Психология және менеджмент инновациялық
академиясы» ЖШС**

ЖОБА

**«Білім берудегі нейропсихология: балалар мен
жасөспірімдердің когнитивті дамуын түсіну және қолдау»**

білім беру ұйымының барлық деңгейлері
педагогтар, психологтар үшін біліктілікті арттыру курсының

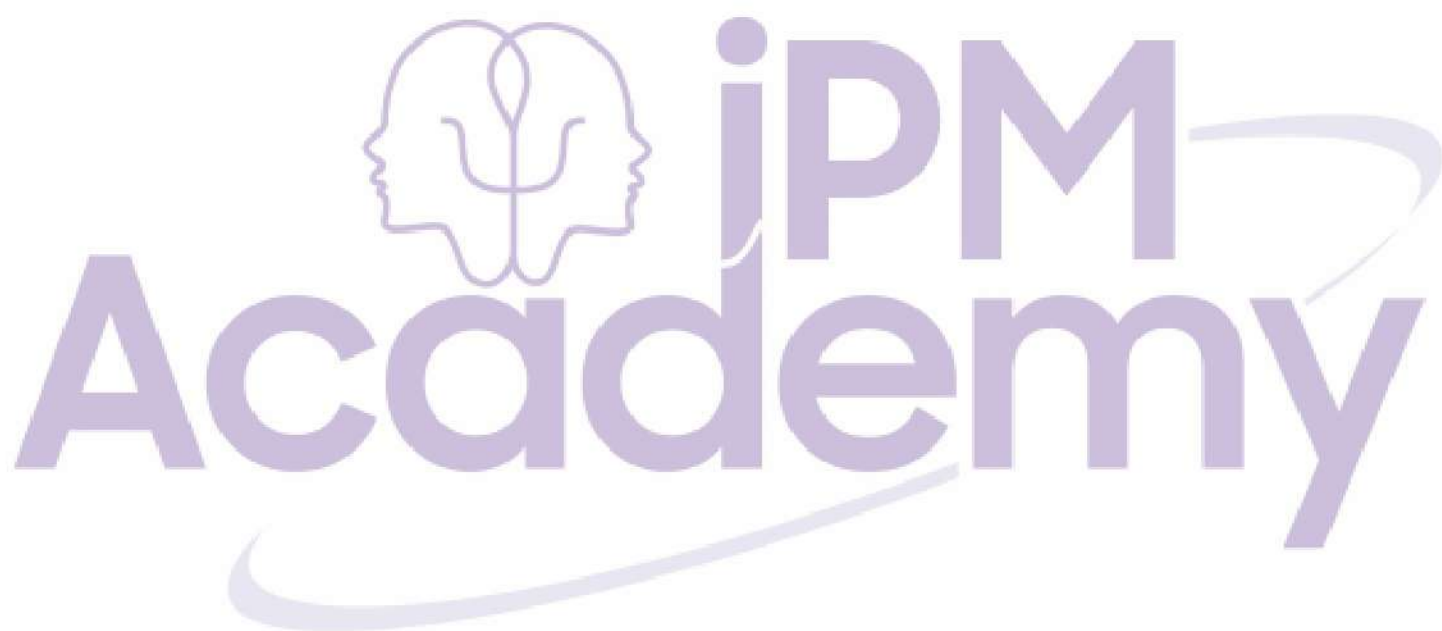
БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Academy

Астана, 2025

МАЗМҰНЫ

1 бөлім	Жалпы ережелер	3
2 бөлім	Глоссарий	4
3 бөлім	Бағдарлама тақырыбы	7
4 бөлім	Бағдарламаның мақсаттары, міндеттері және күтілетін нәтижелер	8
5 бөлім	Бағдарлама құрылымы мен мазмұны	9
6 бөлім	Оқу процесін ұйымдастыру	13
7 бөлім	Бағдарламаның оқу-әдістемелік қамтамасыз етілуі	14
8 бөлім	Оқыту нәтижелерін бағалау	14
9 бөлім	Курстан кейінгі сүйемелдеу	15
10 бөлім	Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі	16
Қосымша 1	Қорытынды жұмыстарды бағалау критерийлері	18

1 бөлім. Жалпы ережелер

«Білім берудегі нейропсихология: балалар мен жасөспірімдердің танымдық дамуын түсіну және қолдау» білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) білім беру ұйымының (мектепке дейінгі ұйымдар, ТЖКБ орта білім беру ұйымдары) барлық деңгейлеріндегі педагогтердің, психологтардың біліктілігін арттыруға арналған. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығының құжатының талаптарына сәйкес келеді, сондай – ақ біліктілікті арттыру курсының бағдарламасы «Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясаттың 2025–2030 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы № 1143 Қаулысы.

Нейропсихология саласындағы мұғалімдердің кәсіби дамуы маңызды тақырып болып табылады және алдыңғы қатардан көрінеді. Әлемде әртүрлі диагноздары бар балалар санының тез өсуі және оқудың бұзылуы байқалады. ДДҰ (2023) мәліметтері бойынша, әлемдегі әрбір 6 баланың психикалық денсаулығы немесе дамуы бұзылған. COVID-19 пандемиясы балалардағы стрессті, мазасыздықты және цифрлық тәуелділікті арттырды, бұл когнитивті функция мен нейропсихикалық жағдайға да әсер етті.

Ел президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауында әрбір баланың оқуы, дамуы және психологиялық әл-ауқаты үшін сапалы және қолжетімді жағдайлар жасаудың маңыздылығы мен басымдылығын атап өтті. Бұл бағдарлар «Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы нақты көрініс тапты, онда білім алушылардың инклюзивтілігіне, жеке көзқарасына және психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуіне ерекше назар аударылады.

Заманауи білім беру инклюзияларды дербестендіру және нейродивергентті балалармен жұмыс істеу қажеттілігіне тап болады. Когнитивті және эмоционалды даму механизмдерін түсінетін дайындалған мұғалімдерге қажеттілік туындайды.

Әлемдік трендтер мен халықаралық бастамалар.

Нейроғылымдар (neuroeducation) педагогика, психология және неврология ғылымдарының қиылысында нейробілім саласын қалыптастыратын жаңа пәнаралық бағыт ретінде. Әлемнің жетекші университеттері (HARVARD, MIT, UCL) нейропсихология және нейро білім беру кафедралары мен зертханаларын ашып жатыр.

ДДҰ-ның психикалық денсаулық жөніндегі дүниежүзілік декларациясы (World Mental Health Action Plan 2013-2030) психикалық және нейропсихологиялық қиындықтары бар балаларды ерте диагностикалау және қолдау қажеттілігін көрсетеді, ал білім беру мекемелері негізгі алдын алу

кеңістігі деп аталады.

БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы Конвенциясы (1989, 23 және 24-баптар) психикалық және нейропсихиатриялық ерекшеліктері бар балалардың ерекше назар аудару, көмек көрсету және «білім беруді қосу» құқығын таниды. Бұл мемлекетті инклюзивті білім беруді, соның ішінде нейропсихологиялық құралдарға ие мамандарға қол жетімділікті, сондай-ақ оқытуды бейімдеуді қамтамасыз етуге міндеттейді.

INCF - International Neuroinformatics Coordinating Facility (OECD және UNESCO қолдауымен) сияқты халықаралық бастамалар нейроғылым мен цифрлық білім беруді ілгерілетуге баса назар аударады. GNE-Global Neuroscience Education Initiative бүкіл әлем бойынша педагогтарды даярлауға нейроғылымдарды енгізу бойынша халықаралық жобаларды дамытуда.

Бұдан шығатыны, білім берудегі нейропсихологияның дамуы жаһандық трендтермен, халықаралық құжаттармен және ғылыми бастамалармен қолдау табады. Бұл бағыт уақыттың қиындықтарына жауап бере отырып, инклюзивті, ғылыми негізделген және гуманитарлық білім беру ортасын құруға көмектеседі.

Даму ерекшеліктері бар, оның ішінде оқу, зейін, мінез-құлық және эмоционалды реттеу қиындықтары бар балалар санының өсуі жағдайында нейропсихология негіздерін білу қазіргі педагог пен психологтың кәсіби құзыреттілігінің ажырамас бөлігіне айналады.

Ұсынылып отырған біліктілікті арттыру бағдарламасы тыңдаушыларда балалардың дамуының нейропсихологиялық негіздері, психикалық дамудың типтік және типтік емес траекториялары, сондай-ақ балалар мен жасөспірімдерде нейропсихологиялық диагностика және кеңес беру принциптері туралы жүйелі түсінік қалыптастыруға бағытталған.

Бағдарламаға қатысушылар мынандай практикалық дағдыларды меңгереді:

- білім алушылардың танымдық, эмоционалдық және мінез-құлық даму механизмдерін түсіну;
- дамудың кешігуі мен бұзылу белгілерін ерте анықтау;
- заманауи нейропсихологиялық тәсілдер негізінде баланың отбасыларымен және білім беру ортасымен өзара қарым-қатынаста болу.

Инклюзия бойынша білімі мен дағдылары бар тәрбиешілер оқушылардың әртүрлі топтарымен тиімді жұмыс жасай алады, бұл жалпы білім сапасын арттырады.

Осылайша, бағдарлама мемлекеттік білім беру саясатының сұраныстарына да, балалармен өзгеріп жатқан және неғұрлым күрделі білім беру ортасы жағдайында жұмыс істейтін мамандардың нақты кәсіптік міндеттеріне де жауап береді.

2 бөлім. Глоссарий

Адаптивті оқыту технологиялары - білім беру процесін дербестендіруге мүмкіндік беретін құралдар мен әдістер.

Ақыл-ой дамуының кешігуі (ЗПР) - бұл баланың психикалық

функциялары мен дағдыларының қалыптасуы мен дамуындағы бұзылыс, артта қалу және жалпы психикалық даму нормасынан немесе оның кез-келген жеке функцияларынан алшақтау.

Ата - аналармен ынтымақтастық - инклюзивті білім беруді қолдау үшін білім беру мекемелері мен оқушылардың отбасылары арасындағы өзара іс-әрекет.

Атипия - бұл нормаға сәйкессіздік, даму жұмысындағы ауытқулар немесе бұзылулар түріндегі өзгерістер психиканың когнитивті, эмоционалды және реттеуші процестері

Диагностика - балаларда аурудың болуы немесе болмауы фактісін анықтауға бағытталған медициналық қызметтер кешені.

Диграфия - ауызша сөйлеу дыбыстары мен әріптерді, олардың дыбысы мен жазылуын байланыстырудың мүмкін илестігі немесе қиындығы ретінде көрінетін жазу дағдыларының бұзылуы

Дислексия - бұл неврологиялық шығу тегі бар нақты оқу қабілетсіздігі. Ол сөздерді дәл немесе еркін танудағы қиындықтармен және оқу мен жазудағы қабілеттердің жеткіліксіздігімен сипатталады. Бұл қиындықтар тілдің фонологиялық компоненттерінің жеткіліксіздігімен байланысты. Олар басқа танымдық қабілеттердің сақталуына және оқудың толыққанды жағдайларына қарамайды.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдар (балалар) - тиісті деңгейдегі білім алуда: даму ерекшеліктерінің; мінез-құлық және эмоционалды проблемалардың; қоршаған орта факторларының (әлеуметтік, психологиялық, экономикалық, лингвистикалық, мәдени) салдарынан тұрақты немесе уақытша қиындықтарға тап болған адамдар (балалар).

Жоғары психикалық функциялар (HPF) - бұл адамның ерекше психикалық функциялары: есте сақтау, зейін, ойлау, қабылдау, қиял және сөйлеу

Зейін тапшылығының гиперактивтілігінің бұзылуы (ЗПГБ-СДВГ), зейіннің гиперактивтілігінің бұзылуы немесе зейін тапшылығының гиперактивті бұзылуы - балалық шақтан басталатын мінез-құлық пен психикалық дамудың бұзылуы. Ол шоғырланудың қиындауы, гиперактивтілік және нашар басқарылатын импульсивтілік сияқты белгілермен көрінеді.

Инклюзивті білім беру - жеке ерекшеліктеріне қарамастан барлық оқушылар үшін оқытуға тең қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған білім беру практикасы.

Инклюзивті білім беруді бағалау - инклюзивті тәжірибелердің тиімділігін және олардың оқушыларға әсерін анықтау процесі.

Инклюзивті топтар - бұл дені сау балалар мен ерекше қажеттіліктері бар балалар бірге айналысатын топтар. Мұның бәрі сөйлеу, когнитивті, әлеуметтік және эмоционалды дамуға ықпал етеді.

Инклюзия психологиясы - білім беру ортасындағы әртүрлі қажеттіліктері бар оқушылардың өзара әрекеттесуінің психологиялық аспектілерін зерттейтін ғылыми пән.

Кәсіби құзыреттілік - бұл педагогикалық қызметке, оның іске деген көзқарасына, жеке қасиеттеріне, сондай-ақ өз жұмысын жаңа, шығармашылық

тұрғыдан түсінуге деген ұмтылысы.

Қауымдастық - инклюзивті білім беруді қолдауда маңызды рөл атқаратын ортақ мүдделер мен мақсаттармен біріктірілген адамдар тобы.

Мидың функционалды блоктары (Лурия А. Р. бойынша)

Мониторинг - қажетті түзетулер енгізу үшін инклюзивті білім беру процестері мен нәтижелерін жүйелі бақылау.

Нейродивергенттілік - ауру болып табылмайтын, бірақ оқуда ерекше жағдайларды қажет ететін нейроэртүрлі күйлердің (ЗПГБ-СДВГ), аутизм, дислексия және т.б.) жиынтығы.

Нейропсихология - бұл мидың жұмысы мен психикалық процестер арасындағы байланысты зерттейтін пәнаралық сала (қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау, сөйлеу, эмоциялар). Білім беруде ол оқыту мен дамудың қиындықтарын түсіну үшін қолданылады.

Нейропсихологиялық диагностика — баланың немесе жасөспірімнің қиындықтарын анықтау үшін жоғары психикалық функциялардың (ЖПФ) — есте сақтау, зейін, ойлау, сөйлеу және т.б. жағдайын бағалаудың арнайы әдістері.

Нейропсихологиялық профилактика - тәуекелдерді ерте анықтау және балалардағы ауыр бұзылулардың дамуына жол бермейтін жағдайлар жасау жөніндегі қызмет.

Нейропсихологиялық синдром - бұл табиғи комбинация белгілі бір фактордың (немесе бірнеше факторлардың) зақымдануынан (пролапсынан) туындаған нейропсихологиялық белгілер. Оптикалық дисграфия-бұл визуалды кеңістіктік функциялардың қалыптаспауына байланысты дисграфияның бір түрі: визуалды гноз, визуалды мнезис, визуалды талдау және синтез, кеңістіктік көріністер, бұл жазудағы әріптердің бұрмаланған көбеюі түрінде көрінеді, әріптік элементтердің кеңістіктік қатынасын дұрыс емес көбейту, айна

Нейропсихологиялық тәсіл - бұзылулардың ми механизмдерін түсінуге негізделген диагностика және түзету жүйесі. Қандай функциялардың «түсетінін» және оқыту мен дамытуда қандай компенсаторлық жолдарды қолдануға болатындығын анықтауға мүмкіндік береді.

Психикалық функциялардың церебральды ұйымы - әрбір психикалық функция (мысалы, сөйлеу, моторика, зейін) мидың белгілі бір аймақтарымен байланысты болатын принцип.

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу - педагогтар мен мамандардың жүйелі ұйымдастырылған қызметі, оның барысында баланың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сәйкес нәтижелі оқуы мен дамуы үшін әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасалады.

Сараланған оқыту - оқушылардың әртүрлі дайындық деңгейлері мен қажеттіліктеріне бейімделетін оқыту тәсілі.

Сенсомоторлық даму - сөйлеуді, жазуды және ойлауды дамытудың негізі болып табылатын қозғалыстардың, сезімталдықтың және үйлестірудің жетілуі.

Сөйлеудің ауыр бұзылыстары (ТНР) - бұл сөйлеу жүйесінің компоненттерін қалыптастырудағы тұрақты ерекше ауытқулар (сөйлеудің лексикалық және грамматикалық құрылымы, фонематикалық процестер, дыбыстық айтылым, есту қабілеті мен қалыпты интеллекті бар балаларда

байқалатын дыбыстық ағынның прозодикалық ұйымдастырылуы.

Сөйлеудің жалпы дамымауы (ОНР) - қалыпты интеллект пен толық есту қабілеті бар балалардағы әртүрлі күрделі сөйлеу бұзылыстарында сөйлеудің барлық жақтарының (дыбыстық, лексикалық-грамматикалық, семантикалық) қалыптасуының бұзылуы. ОНР бар балаларға қозғалыстарды үйлестірудің жеткіліксіз дамуы тән; жалпы, нәзік және сөйлеу моторикасы.

Танымдық функциялар - танымды қамтамасыз ететін психикалық процестер: зейін, есте сақтау, ойлау, сөйлеу, қабылдау. Олардың жетілуі оқытудың сәттілігін анықтайды.

3 бөлім. Бағдарламаның тақырыбы

«Білім берудегі нейропсихология: балалар мен жасөспірімдердің когнитивті дамуын түсіну және қолдау» білім беру бағдарламасы өзінің пәнаралық бағыттылығымен, атап айтқанда практикалық бағдарымен және қазіргі білім беру сын-тегеуріндеріне сәйкестігімен ерекшеленеді.

- Біріншіден, бағдарлама педагогтар мен психологтарға нейропсихология призмасы арқылы оқу және мінез-құлық қиындықтарының табиғатын түсінуге мүмкіндік беретін жоғары психикалық функциялардың (НРФ) ми ұйымы және баланың дамуының нейропсихологиялық механизмдері туралы негізгі білімді біріктіреді.

- Екіншіден, ол балалық және жасөспірімдік кезеңдегі психикалық дамудың өзекті бұзылыстарына назар аударады - мысалы, (ЗПГБ), сөйлеу және когнитивті дамудың кешігуі, мектептегі дезадаптация, эмоционалды-еріктік бұзылулар. Білім беру ортасындағы ерте диагностика мен алдын алу тәжірибесіне ерекше назар аударылады.

- Үшіншіден, бұл бағдарлама әртүрлі отбасылық өзара әрекеттесу және мінез-құлық қиындықтары бар балаларды сүйемелдеуге бағытталған білім беру стратегиялары мен психологиялық-педагогикалық әдістерді қамтиды. Бұл оны инклюзивті, жаппай және түзету білім беру жағдайында жұмыс істейтін мамандар үшін ерекше құнды етеді.

Осы саладағы педагогтердің дағдыларын дамытуға бағытталған бағдарламалар барлық балаларға, соның ішінде ерекше қажеттіліктері бар балаларға білім алуға тең қол жеткізуді қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік саясаттың мақсаттарын қолдайды. Сонымен қатар, білім берудегі нейропсихологияның дамуы жаһандық трендтермен, халықаралық, ғылыми бастамалармен қолдау табады. Бұл бағыттар уақыттың қиындықтарымен қатар, әлемдегі ең жақсы тәжірибелерді ескеретін инклюзивті, ғылыми негізделген және әділ білім беру ортасын құруға көмектеседі, педагогтерге оқыту әдістерін бейімдеуге және оқушылармен өзара әрекеттесуге көмектеседі.

Бағдарламаның жаңашылдық дәрежесі:

1. Нейропсихологияның қазіргі, өзекті теориялары мен бағыттарын талдау. Бағдарламаға мидың дамуы және жоғары психикалық функциялар туралы ғылыми негізделген идеялар енгізілген, сонымен қатар негізгі

тұжырымдамалар (А.Р. Лурия, В. И. Лубовский, В. В. Лебединский) және шетелдік нейропсихология қарастырылған.

2. Оқытудағы нейропсихологиялық және әлеуметтік механизмдерді зерттеу. Бұл бағдарлама оқудағы қиындықтардың когнитивті, эмоционалды және реттеуші себептерін егжей-тегжейлі талдайды, бұл мамандарға мектептегі дезадаптацияның жасырын механизмдерін анықтауға және түсінуге мүмкіндік береді.

3. Диагностиканың заманауи тәсілдері мен технологияларын енгізу. Бағдарлама аппараттық зерттеу әдістерін (оның ішінде цифрлық құралдарды) зерттеуді, сондай-ақ мектеп және мектепке дейінгі тәжірибеде қолданылатын нейропсихологиялық диагностиканың заманауи әдістерін меңгеруді қамтиды.

4. Пәнаралық тәсіл. Бағдарламаға психология, нейробілім және арнайы педагогикадан білім біріктірілген, бұл педагогтарға білім алушылардың жеке ерекшеліктерін тереңірек түсінуге және жекелендірілген білім беру стратегияларын әзірлеуге мүмкіндік береді.

5. Тәжірибеге бағдарлану және қолданбалы сипат. Бағдарлама нейропсихологиялық сүйемелдеу құралдарының кешенін ұсынады, соның ішінде жоғары психикалық функциялық (ЖПФ) дамыту жаттығулары, өзін-өзі реттеу әдістері, балалармен және жасөспірімдермен түзету және дамыту әдістері, сондай-ақ отбасылармен жұмыс жасаудың тәрбиелік әдістері.

6. Бейімделу және цифрландыру. Заманауи цифрлық технологияларды (оның ішінде интерактивті платформаларды, бейімделген оқыту бағдарламаларын) пайдалану бағдарламаны заманауи, икемді және халықаралық білім беру трендтеріне сәйкес етеді.

7. Кері байланыс және тиімділікті бағалау. Тыңдаушылармен үнемі кері байланыс механизмдері, кейс-талдау, супервизиялар және нәтижелерді бағалауды нақты педагогикалық тәжірибеге енгізу білімді игеруді ғана емес, сонымен қатар кәсіби құзыреттіліктің қолданбалы өсуін де қамтамасыз етеді.

Осылайша, бағдарлама мұғалімдерде, психологтарда, тәрбиешілерде балалар мен жасөспірімдердің нейропсихологиялық дамуын түсінуге және қолдауға кешенді, ғылыми негізделген тәсілді қалыптастыруға бағытталған біліктілікті арттырудың инновациялық курсы болып табылады. Оның бірегейлігі ғылыми базаның, практикалық қолданудың, цифрлық құралдардың және әлемдік трендтерге сәйкес заманауи білім беру ортасы жағдайында баланы дамыту мен оқытуға пәнаралық тәсілдің үйлесімінде жатыр.

4 бөлім. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

Бағдарламаның мақсаты: диагностиканың заманауи әдістерін, нейропсихологиялық зерттеу әдістерін, сондай-ақ жоғары психикалық функциялар мен нейрофизиологиялық факторлардың бұзылуының негізгі синдромдарын қамтитын балалар мен жасөспірімдер нейропсихологиясындағы мамандардың (педагогтардың, психологтардың, тәрбиешілердің, оқытушылардың) негізгі құзыреттерін қалыптастыру.

Бағдарламаның міндеттері:

- тыңдаушыларға нейропсихология негіздерін үйрету;
- негізгі нейропсихологиялық синдромдарды зерттеу (ЗПГБ, сөйлеу дамуының кешігуі, дислексия, моториканың бұзылуы және т. б.)
- бұзылған функцияларды қалпына келтіруге және өтеуге және түзету-дамыту әдістерін қолдануға бағытталған нейропсихологиялық түзету әдістерін игеру
- тыңдаушыларды нейропсихологиялық диагностика әдістемелерін зерделеу және оларды орындау кезінде анықталған қателіктерді түсіндіру;
- Баланы кешенді сүйемелдеу үшін сабақтас салалардан (арнайы педагогика, клиникалық психология, әлеуметтік жұмыс) пәнаралық білім мен тәсілдерді интеграциялау, сондай-ақ отбасымен және білім беру мекемесімен өзара әрекеттесу
- Мұғалімдерге инклюзивті ортадағы оқушылардың үлгерімін бағалау және бақылау әдістерін үйрету.

Оқытудан күтілетін нәтижелері

Курс аяқталғаннан кейін тыңдаушылар:

1. Нейропсихология негіздерін меңгеру және жоғары психикалық функцияларды оңалту және қалпына келтіру үшін нейропсихологиялық әдістерді қолдану.
2. Психикалық процестердің жай-күйін бағалау және оларды дамыту және түзету бойынша іс-шараларды ұйымдастыру.
3. Мотор дамуының нейропсихологиялық тапшылығын, ЗПГБ механизмдерін және оқушылардың оқу қиындықтарын анықтаңыз.
4. Нейропсихологиялық диагностиканың заманауи әдістерін қолданыңыз және отбасылық білім беру мәселелерін шешу үшін білім беру әдістерін қолданыңыз.
5. Ерекше қажеттіліктері бар оқушыларға арналған жеке білім беру жоспарларын әзірлеп, енгізе алады.

5 бөлім. Бағдарлама құрылымы мен мазмұны

Модуль 1. Балалық шақтың нейропсихологиясына кіріспе

Бұл модульде нейропсихологияның теориялық негіздері мен пәні зерттелген. Қазіргі нейропсихологияның негізгі бағыттары, оның білім берудегі маңызы ұсынылған. Балалардың миының құрылымы мен жұмыс істеуінің негізгі принциптері ашылды, А.Р. Лурия бойынша жоғары функцияларды (ЖПФ) жүйелік динамикалық оқшаулау теориясы қарастырылды. Мидың әртүрлі бөліктерінің бұзылуымен нейропсихологиялық синдромдар көрсетілген.

Күтілетін нәтижелер:

- Нейропсихологияның негізгі ұғымдарын және баланың миының жұмыс істеу принциптерін біледі.

- Мидың дамуы оқумен, мінез-құлықпен және эмоциямен қалай байланысты екенін түсініңіз.

Модуль 2. Жоғары психикалық функциялардың (ЖПФ) дамуының жас ерекшеліктері

Модульде онтогенездегі ЖПФ қалыптастыру кезеңдері (зейін, есте сақтау, ойлеу, ойлау, моторика, қабылдау) қарастырылады. Мектеп жасына дейінгі, бастауыш мектеп және жасөспірім балалардағы ЖПФ дамуының жас ерекшеліктері зерттелді. Функцияның нормативті және атипті даму белгілері ұсынылған. Дамудың сезімтал кезеңдері және олардың баланың оқуы мен эмоционалды дамуына әсері көрсетілген. Мидың ұйымдастырылуы мен функциялары қарастырылады: миды белсендірудің екі түрі, ақпаратты қабылдау, өңдеу және сақтау блогы, мидың екінші блогының жұмыс принциптері.

Күтілетін нәтижелер:

- Мектепке дейінгі, бастауыш мектеп және жасөспірімдік шақта ЖПФ даму кезеңдерін біледі.
- Зейін, есте сақтау, сөйлеу және ойлауды дамытудағы нормалар мен ауытқуларды ажырата білу.
- Психикалық функцияларды қалыптастыру үшін сезімтал кезеңдердің маңыздылығын түсіну.
- Оқу және дамыту сабақтарын жоспарлау кезінде жас ерекшеліктері туралы білімді қолдана алады.

Модуль 3. Білім беру практикасындағы нейропсихологиялық диагностика және бақылау әдістері

Модульде білім алушыларға бастапқы нейропсихологиялық бақылау және диагностикалау әдістері ұсынылған. Зейінді, есте сақтауды, сөйлеуді, моториканы және басқа ЖПФ дамуындағы қиындықтарды анықтаудың қарапайым әдістері зерттелді. Мінез-құлықты сипаттаудың және педагогикалық қорытынды жасаудың негізгі әдістері қарастырылды. Педагогтарға қол жетімді диагностикалық жаттығулар, ойындар және әдістемелік әдістер - БАТЭ (Батаева-Тихомирова-Ермакова), Гордон, «бес сөз», есту-сөйлеу есте сақтау диагностикасы. Нейропсихологиялық эксперименттің негізгі принциптерінің толық сипаттамасы берілген. Нейропсихологиядағы аппараттық зерттеу әдістері ми аймақтарының жұмыс істеу ерекшеліктерін және мінез-құлықтағы, мінездегі, оқудағы, қарым-қатынастағы қиындықтармен тікелей байланысты болуы мүмкін патологиялардың ошақтарын анықтауға мүмкіндік береді.

Күтілетін нәтижелер:

- Білім беру ортасында балаларда ЖПФ дамуын бақылау әдістерін қолдана алады.
- Мұғалімдер мен тәрбиешілерге қол жетімді қарапайым диагностикалық әдістерді біледі.

- Бақылау нәтижелерін жазып, негізделген қорытынды жасай алады.
- Диагностикалық деректерді балаға жеке көзқарас үшін пайдалана алады.

Модуль 4. Дамудың бұзылуы және нейропсихологиялық тәсіл

Модульде ЖПФ, ЗТГС, ПДТ, дислексия, дисграфия және мінез-құлықты реттеу қиындықтарының жетілмегендігімен немесе дамуының бұзылуымен байланысты жиі кездесетін қиындықтардың себептері мен көріністері ашылады. Білім беру ортасында назар аудару қажет белгілер қарастырылады. Мұндай балаларды педагогикалық қолдауды ұйымдастырудың тәсілдері және оқу материалын бейімдеу зерттелді. Модульде қимыл-қозғалыс дамуындағы ақаулар және өз қызметін еркін реттеу мен бақылаудағы қиындықтар көрсетілген

Күгілетін нәтижелер:

- Жиі кездесетін нейропсихологиялық қиындықтардың белгілерін тани алады (ЗПГБ, ПСДТ, СЖД, САБ дислексия және т.б.).
- Бұл бұзылулардың себептерін нейропсихология тұрғысынан түсінісіз.
- Педагогикалық қолдау және білім беру үдерісін бейімдеу әдістерін таңдай алады.
- Баламен және ата-анамен сындарлы қарым-қатынасты қалай құру керектігін білісіз

Модуль 5. Түзету-дамыту нейропсихологиясы

Соңғы модульде түзету-дамыту нейропсихологиясының мақсаттары, міндеттері мен негізгі тәсілдері қарастырылған. Оқыту мен мінез-құлқында әртүрлі қиындықтары бар балаларда жоғары психикалық функцияларды (ЖПФ) қалпына келтіруге және дамытуға бағытталған әдістер мен тәсілдер зерттелді. Түзету-дамыту жұмысының кезеңдері мен құрылымы ұсынылған. Диагностикалық деректерді ескере отырып, жаттығуларды таңдау принциптері қарастырылады: нейропсихологиялық жаттығулар: кинезиология, нейрогимнастика, жарты шар аралық өзара әрекеттесу ойындары, графомоторика. Білім беру ортасында қолданылатын жаттығулар мен ойын тапсырмаларының мысалдары келтірілген. Баланы сүйемелдеу процесінде маманның ата-аналармен өзара әрекеттесу аспектілері қамтылған.

Күгілетін нәтижелер:

- Түзету-дамыту нейропсихологиясының мақсаттары мен принциптерін біледі.
- Зейінді, есте сақтауды, сөйлеуді және моториканы дамыту үшін нейропсихологиялық жаттығуларды таңдай алады.
- Түзету-дамыту сабағының құрылымын және жұмыстың кезеңділігін түсінеді.
- Педагогикалық қызмет шеңберінде нейропсихологиялық түзету

элементтерін қолдануға және баланы ата-аналармен және мамандармен бірге алып жүруге дайын.

Бағдарламаның тақырыптық оқу жоспары

№	Сабақтың тақырыбы	ориялық сабақтар	Практикалық жұмыс	Барлығы
1	2	3	4	5
Модуль 1. Балалық шақтың нейропсихологиясына кіріспе				
1.1	Нейропсихологияның пәні, міндеттері мен әдістері. Нейропсихологияның даму тарихы	2	-	2
1.2	Мидың құрылымы мен қызметі.	2	2	4
1.3	Балалардағы ми жұмысының принциптері: функционалды блоктар (бойынша Лурия)	2	-	2
1.4	Дамудың сыни және сезімтал кезеңдері	2	2	4
Қорытынды:				12
Модуль 2. Жоғары психикалық функциялардың (ЖПФ) дамуының жас ерекшеліктері				
2.1	Зейінді, есте сақтауды, ойлауды, сөйлеуді, кеңістіктік функциялардың моторикасын дамыту	2	2	4
2.2	Балалар мен жасөспірімдердің психоневрологиялық ерекшеліктері	2	2	4
2.3	ЖПФ нормативтік және атиптік дамуы	2	2	4
2.4	Жоғары психикалық функцияларды жүйелік динамикалық локализациялау теориялары	2	2	4
Қорытынды:				16
Модуль 3. Білім беру практикасындағы нейропсихологиялық диагностика және бақылау әдістері				
3.1	Балалар мен жасөспірімдерді нейропсихологиялық тексеру әдістері	2	2	4
3.2	Нейропсихологиялық диагностиканың негізгі бағыттары.	1	1	2
3.3	Бұзылыстарды сапалық және сандық бағалау	2	2	4
3.4	БАТЕ техникасы, Гордон, «Бес сөз», есту-сөйлеу жадының диагностикасы	2	2	4
	Нәтижелерді түсіндіру қағидаттары және қорытындыны құру	1	1	2

Қорытынды:		16		
Модуль 4. Дамудың бұзылуы және нейропсихологиялық тәсіл				
4.1	Мидың минималды дисфункциясы (ММД)	2	2	4
4.2	ЗПГБ, дислексия, дисграфия, сөйлеу және психикалық дамудың кешігуі	2	2	4
4.3	Балаларды мектепте оқытудағы қиындықтардың нейропсихологиялық және әлеуметтік механизмдері	2	2	4
4.4	Мінез-құлық пен эмоционалдық саланың қайталама бұзылыстары	2	2	4
Қорытынды:		16		
Модуль 5. Түзету-дамыту нейропсихологиясы				
5.1	Нейропсихологиялық түзету принциптері	2	2	4
5.2	Түзету сабағының құрылымы	2	2	4
5.3	Нейропсихологиялық жаттығулар: кинезиология, нейрогимнастика, жарты шар аралық өзара әрекеттесу ойындары, графомоторика	2	2	4
5.4	Ата-аналармен жұмыс: ұсыныстар мен қолдау. Отбасыларды қолдау бағдарламалары	2	2	4
5.5	Қорытынды тестілеу. Жобаларды қорғау	4	-	4
Қорытынды:		20		
Барлығы:		80		

6 бөлім. Оқу процесін ұйымдастыру

Тыңдаушылардың біліктілігін арттыру бағдарламасын әзірлеу үшін Қазақстан Республикасының заңнамасына және нормативтік-құқықтық актілерге талдау жүргізілді, сауалнама арқылы тыңдаушылардың кәсіби даму қажеттіліктеріне талдау анықталды.

Оқу процесінің күндізгі және қашықтықтан оқыту форматы оқытудың белсенді және интерактивті әдістерін қамтиды: интерактивті презентациялар, мастер-кластар, топтық талқылау, жобалық оқыту.

Тыңдаушыларға өткен материалды зерделеу және бекіту үшін курс материалдары ұсынылады. Ересектер аудиториясының ерекшелігін ескере отырып, тыңдаушыларға оқыту барысында логикалық қорытындылар жасауға, мазмұнын өз практикасына бейімдеуге және алған білімдерін практикалық сабақтар мен аудиториядан тыс өзіндік жұмыс жағдайында сынақтан өткізуге мүмкіндік беріледі.

Оқыту форматы: офлайн, онлайн.

Сағат саны: 80 сағат

Оқыту тілі: қазақ, орыс.

7 бөлім. Бағдарламаның оқу-әдістемелік қамтамасыз етілуі

Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету әдістемелік ұсынымдардың мынадай құрылымын қамтиды:

1) дәріс кешені:

- дәріс тезистері
- иллюстрациялық материал
- әдебиет
- бақылау сұрақтары (кері байланыс).

2) практикалық сабақтар:

- мақсат
- оқыту міндеттері
- тақырыптың негізгі сұрақтары
- түпкілікті нәтижелерге қол жеткізу үшін оқытудың негізгі нысандары/әдістері/технологиялары.

- түпкілікті нәтижелерге қол жеткізу деңгейін бағалау үшін бақылау түрлері

- әдебиеттер
- бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т.б.).

3) өзіндік жұмыс:

- мақсат
- тапсырмалар
- орындау/бағалау нысаны (реферат, презентация, тапсырмалар, тесттер, алгоритмдер құрастыру, жобалар жазу).
- өзін-өзі реттейтін ұйымның орындау критерийлері (тапсырманы орындауға қойылатын талаптар)

- тапсыру мерзімі
- әдебиет
- бақылау (сұрақтар, тесттер, тапсырмалар және т.б.).

8 бөлім. Оқыту нәтижелерін бағалау

Оқыту нәтижелерін бағалау жобаны қорғау, өзіндік жұмыс, тестілеу нысанында жүргізіледі (*1-қосымша*).

Жобаны қорғау 4-5 тыңдаушыдан тұратын топтық жұмыс түрінде өтеді. Әр топ өз жобасын дайындайды.

Өзіндік жұмыс барысында тыңдаушылар қызметті жоспарлауды, ұйымдастыруды және талдауды көздейтін жеке тапсырманы орындайды.

Қорытынды тестілеу біліктілікті арттыру курстары бағдарламасының мазмұны бойынша сұрақтарға жауаптарды қамтиды. Қорытынды тестілеу үшін ең жоғары балл-100 балл, ең аз -50 балл. 50 және одан жоғары балл алған тыңдаушыға сертификат беріледі. Әйтпесе, біліктілікті арттыру курсының тыңдау туралы анықтама беріледі.

Сертификат алмаған тыңдаушылардың мынадай мүмкіндігі бар:

- 1) жылына бір реттен артық емес білімді қайта бағалауға;

- 2) тыңдаушылардың келесі ағымымен білімді қайта бағалауға;
- 3) ағымдағы жыл ішінде дәлелді себептермен бір ағыннан екінші ағынға ауыстыруға құқылы.
- 4) растайтын құжаттарды ұсына отырып, дәлелді себеппен үзілген курсты аяқтауға құқылы.

9 бөлім. Курстан кейінгі сүйемелдеу

Инклюзия саласындағы педагогтердің кәсіби дамуы курстан кейінгі қолдаудың әртүрлі форматтарын, формалары мен әдістерін қамтиды. Олардың кейбіреулері:

Курстан кейінгі сүйемелдеу форматтары:

1. **Онлайн платформалар:** әрі қарай оқу үшін вебинарлар мен онлайн курстарды пайдалану.

2. **Жеке тәлімгерлік:** жеке қолдау үшін тәжірибелі әріптестермен немесе тәлімгерлермен жұмыс.

3. **Топтық семинарлар:** тәжірибе алмасу және практикалық мәселелерді талқылау үшін кездесулер өткізу.

Курстан кейінгі сүйемелдеу формалары:

1. **Коучинг:** жеке стратегиялар мен мақсаттарды әзірлеу үшін жаттықтырушымен жеке сессиялар.

2. **Мастер-класстар:** педагогтар жаңа әдістер мен тәсілдерді талқылап, пысықтай алатын практикалық сабақтар.

3. **Желілік қауымдастықтар:** ресурстар мен тәжірибе алмасу үшін кәсіби қауымдастықтар құру.

Әдістемелік қолдау және педагогтерді барлық өзгерістер туралы уақтылы хабардар ету үшін әртүрлі байланыс құралдары қолданылады: электрондық пошта, әлеуметтік желілердің мессенджерлері (Facebook, WhatsApp), Google қызметтері (Duo, Hangouts);

Курстан кейінгі сүйемелдеу әдістері:

1. **Рефлексия:** өз тәжірибеңізді талдау және әріптестеріңізден кері байланыс алу.

2. **Жобалық қызмет:** инклюзивті білім беруге бағытталған бірлескен жобаларды іске асыру.

3. **Кейс-әдіс:** нақты жағдайларды зерттеу және ұжымдық талқылауға негізделген шешімдерді әзірлеу.

Бұл элементтер педагогтерге жаңа білімді игеріп қана қоймай, оларды тәжірибеге енгізуге көмектеседі, бұл инклюзивті білім беру ортасын құруға ықпал етеді.

10 бөлім. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі

Негізгі әдебиеттер тізімі:

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-III Заңы (2024 жылғы 16 маусым өзгерістер және толықтырулармен).
2. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2021 жылғы 26 маусымдағы Қазақстан Республикасының Заңын іске асыру жөніндегі шаралар туралы. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің 2021 жылғы 17 қарашадағы №184-ө өкімі.
3. «Педагогтердің біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру және жүргізу, сондай-ақ педагогтің қызметін курстан кейінгі қолдау қағидаларын бекіту туралы». Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 28 қаңтардағы № 95 бұйрығы. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде 2016 жылғы 9 наурызда № 13420 тіркелді
4. «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы». Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345 Заңы.
5. «Қазақстан Республикасының жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023–2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысы.
6. «Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясаттың 2025-2030 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы». Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы № 1143 қаулысы
7. «Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы». Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 29 сәуірдегі № 92 бұйрығы. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде 2025 жылғы 30 сәуірдегі № 36047 болып тіркелді
8. Лурия А. / «Нейропсихология негіздері». Питер, 2023.384- 401 с.;
9. Ахмедова Э.М. «Балалар нейропсихологиясы туралы түсінік және оның ағымдағы даму үрдістері»//ММА жаршысы № 2-2023 <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-o-detskoy-neyropsihologii-i-ee-tekuschietendentsii-razvitiya>;
10. Линкер Г.Р., Юсупова Ю.М., 2019 ж. «Инклюзивті білім беру саласындағы педагогтардың кәсіби құзыреттерін қалыптастыру және дамыту». Нижневартон мемлекеттік университетінің жаршысы.
11. Баранская Л.Т., Павлова Е.В. «Нейропсихология». Оқу құралы. - Екатеринбург: УГМУ. 2020. - 115 с.;
12. Ерсарина А.К. «Мектеп жасына дейінгі балаларды сенсомоторлық түзету әдістерін пайдалана отырып психологиялық-педагогикалық оңалту». Алматы, 2019
13. Ерсарина А.К., Жангелдинова З.Б., Айтжанова Р.К. «Аутизмі бар балаларға арналған арнайы даму бағдарламасы» / Алматы, ҒӨО КП, 2020 -131с.
14. Цветков А.В. «Балалар клиникалық нейропсихологиясы». - М.: «Издание книг ком», 2022. - 216 с.

15. Т.Г. Визель. «Нейропсихология негіздері. Теория және практика». АСТ-2021-544с.

16. А.К.Мұрзатаева, Э.Ю.Сәрсембаева/ «Балалар нейропсихологиясы негіздері» - Павлодар: КЕАҚ «ППУ», 2022

Қосымша әдебиеттер тізімі:

17. Визель. Т. Г. «Нейропсихология негіздері». М-2022-208с.

18. Порошина Е. А. «Туғаннан 10 жасқа дейінгі балалардың нейропсихологиясы». Мидың дамуы және пайдалы ойындар 2024 «АСТ баспасы» ЖШҚ, 2024

19. Баулина М. Е. «Нейропсихология: жоғары оқу орындарына арналған оқулық» / М. Е. Баулина. — М.: ВЛАДОС баспасы, 2018. — 391 Б.

20. Хейз Никки. «Шатастырылған ми». Нейропсихология бойынша нұсқаулық. АСИ-2022ж-384с. электрондық ресурстар: <https://my.pspu.kz/docs/books/NeuropsychologyKZ/>

21. Дименштейн, Р.П. «Қарым-қатынасы бұзылған балалармен терапевтік жұмыстың негізгі принциптері» / Дименштейн Р.П., Киселева А. В. // Балалар психиатриясы конгресі. 2020;

22. Букиннич А. М., Корнеев А. А., Матвеева Е. Ю., Ахутина Т. В., Гусев А. Н., Кремлев А. Е. «6-9 жастағы балаларды нейропсихологиялық зерттеу нәтижелерін құрылымдық талдау» // Мәдени-тарихи психология. 2022. 18 Том. № 2. С. 21—31. DOI: <https://doi.org/10.17759/chp.2022180203>

23. Психикалық денсаулық саласындағы 2013-2030 жылдарға арналған кешенді іс-әрекет жоспары (ДДҮ) Электрондық ресурс: <https://www.who.int/ru/publications/i/item/9789240031029>

24. Global Neuroscience Education Initiative (GNE Initiative). «Нейробілім беруді дамыту жөніндегі халықаралық бастама». URL: <https://www.gninitiative.org> (өтініш берген күні: 19.05.2025).

25. Educational neuroscience (neuroeducation): emerging scientific field combining cognitive neuroscience, psychology, and educational science // . — 2025. — Т. [lline]. - URL <https://www.harvard.edu/programs/neuroscience> / (өтініш берген күні: 21.05.2025)

*Білім беру бағдарламасына 1-қосымша
«Білім берудегі нейропсихология: балалар мен
жасөспірімдердің танымдық дамуын түсіну және қолдау»*

Қорытынды жұмыстарды бағалау критерийлері:

Өзіндік жұмысты бағалау критерийлері:

Курстың даму деңгейін анықтау үшін келесі параметрлер қолданылады:

- 1) оқытылатын модуль бойынша оқу материалының мазмұнын игеру;
- 2) зерттелетін материалды практикалық қолдану;
- 3) ақпаратты талдау және синтездеу;
- 5) қорытынды жасай білу.

Тыңдаушылардың өзіндік жұмысты орындау бойынша білімдерін бағалау балдарды бес балдық жүйеге ауыстыру арқылы жүзеге асырылады:

- 1) «Өте жақсы»: 9-10 балл (85-100%);
- 2) «Жақсы»: 7-8 балл (75-84%);
- 3) «Қанағаттанарлық»: 5-6 балл (50 - 74%).

Тестілеуді бағалау критерийлері

№	Модульдің атауы	Сағат саны	Сұрақтар саны
1.	Модуль 1. Балалық шақтың нейропсихологиясына кіріспе	12	10
2.	Модуль 2. Жоғары психикалық функциялардың (ЖПФ) дамуының жас ерекшеліктері	16	10
3.	Модуль 3. Білім беру практикасындағы нейропсихологиялық диагностика және бақылау әдістері	16	10
4	Модуль 4. Дамудың бұзылуы және нейропсихологиялық тәсіл	16	10
5	Модуль 5. Түзету-дамыту нейропсихологиясы	16	10
	Қорытынды тестілеу. Жобаларды қорғау	4	
	БАРЛЫҒЫ	80	50

Ұнайларды бағалауға аудару шкаласы

баға	орындалу шегі %	баллы
5	90-100%	29-35
4	75-89%	23-28
3	50-74%	15-22
2	50% аз	20 баллдан аз

Жобалау жұмысының презентациясын бағалау үшін мынадай критерийлермен ерекшеленеді:

0 балл - іске асырылмаған;

1 балл - ішінара іске асырылған;

2 балл - толығымен іске асырылды.

Жоба бойынша ең көп балл саны 12 балл.

Жұмыс үшін балл сомасын дәстүрлі бағалау нормаларына аударуды мынадай схема бойынша жүзеге асыруды ұсынамыз:

«5» (өте жақсы) бағасы 11-12 балл қойылады.

«4» (жақсы) бағасы 8-10 балл сәйкес келеді.

«3» (қанағаттанарлық) бағасы 6-7 балл сәйкес келеді.

Жобаны бағалау критерийлері

	Критерии	Балл	Түсініктемелер
1	Жобаның тақырыбын, мақсаттары мен міндеттерін тиянақтау		
2	Зерттеу проблемасын тиянақтау		
3	Жобаның тақырыбы, қойылған проблемалардың, мақсаттары мен міндеттердің сәйкестігі		
4	Жобада инновациялық тәсілдерді қолдану, жаңалықтары		
5	Жобаны жүзеге асырудың құрылымдық кезеңдері логикалық, жүйелілік, толықтық		
6	Жобаны жүзеге асыру перспективалары, нәтижелерді таралу		
	Балл саны		